

WORDT VERVOLGD

maandblad van Amnesty International / Jaargang 33 / april 2000 / losse nummers / 4,95

4

Special: Duurzaam toerisme

**Op pad voor
mensenrechten**

Pen friend in Sarajevo

De auto- en motorrally 'Parijs-Dakar' is even legendarisch als controversieel. Linda van Wijk reed dwars door de Sahara in tegengestelde richting en sondeerde voor en tegen. De ultieme jongensdroom als cultuurvervuiling.

Mad Max als ultieme jongensdroom

REPORTAGE

PARIS-DAKAR

Op de bergpas naar de Assekrem, een drieduizend meter hoog bergplateau in het vulkanische Hoggargebied van Zuid-Algerije houdt één van onze twee Land Rovers ermee op. De onverharde weg is door de jaren heen op veel plaatsen weggespoeld. Er zitten metersdiepe gaten in het wegdek. De grillige bergtoppen gapen in de verte. Niet echt een fijne plek om pech te krijgen. Als we het euvel niet kunnen verhelpen slijpen we de auto omhoog. In de afgelegen bergghut op de Assekrem horen we van de Algerijnen die er in de keuken werken dat de organisatie van de rally Parijs-Dakar zojuist het besluit heeft genomen om niet door Niger te rijden omdat een bende woestijnnomaden, Toearegs, klaar zou staan om de rally te overvallen. De karavaan wordt vandaag ingeladen in Antonovs, enorme Russische vrachtvliegtuigen, en zal over Niger heen vliegen. Totale kosten van deze operatie: tien miljoen gulden. Een van de jongens die in de bergghut werkt heeft een wereldontvanger en volgt het rallynieuws op de voet. Gezamenlijk fantaseren ze erover ooit deel te nemen aan deze uitputtingslag voor auto's, motoren en vrachtwagens die in drie weken tienduizend kilometer afleggen, dwars door West-Afrika en de Sahara. Al was het maar als monteur. Meedoen is dus niet alleen voor westerse mannen de ultieme jongensdroom. De volgende morgen beklimmen we de Assekrem. Op de top wonen twee bejaarde Franse paters die ons tijdens de zonsopgang thee komen brengen. Frère Eduard, die in zijn isolement volledig op de hoogte is van het rallynieuws, spreekt er schande van. Hoe durven ze op hoge snelheid dwars door straatarme landen te racen? Ieder jaar weer worden er onschuldige toeschouwers doodgereden. Hij vindt Parijs-Dakar ronduit 'scandaleuse'.

We slipten de kapotte Land Rover over de bergpas naar het oasestadje Tamanrasset, waar we voor het eerst in drie weken naar huis bellen. We krijgen vanuit Nederland te horen dat het gevaarlijk is in Niger. Het rallynieuws heeft het Westen bereikt. De monteurs die midden op straat onze Land Rover met hamer en beitel repareren waarschuwen ons voor het alternatief. 'De woestijn doorkruisen naar Noord-Mali is veel gevaarlijker', vertelt electricien Moussa. Terwijl we met Arouge, de eigenaar van een reisbureau en acht gesluierde mannen op de grond zitten, thee drinken en met z'n allen uit een grote pan couscous eten, vragen we om raad. 'De Toearegs hebben vorig jaar een vredesovereenkomst gesloten met de regering van Niger', vertelt Arouge. Hij ziet het verhaal als een misplaatste poging van de regering de Toearegs in een kwaad daglicht te zetten. Op straat komen we een Duitse filmploeg tegen die zojuist uit Niger komt. 'Het is een chaos in Niger', zegt Edgar Sommer, een van de Duitse filmmakers: 'De mensen zijn er straatarm en de militairen en politie hebben al maanden geen salaris ontvangen. Ze grijpen iedere gelegenheid aan om geld van toeristen los te peuteren, maar van de Toearegs heb je momenteel niets te vrezen. Die proberen een plek in de regering te veroveren.' Sommer is van mening dat zowel regeringen als belangengroeperingen zoals de Toearegs het media-circus van de rally aangrijpen om internationale aandacht te vragen voor hun standpunten. 'Politiek gezien blijven deze landen, met weinig westerse belangen, onderbelicht in de westerse media', zegt Sommer. 'Daarom biedt de rally hen een prachtig internationaal podium.' Ook hij doet het verhaal over de Toearegbende af als onzin. Terwijl de rallykaravaan over Niger heen wordt getransporteerd slijpen wij de kapotte Land Rover juist de grens over, Niger in.

De Land Rover gaat via een zandduin de laadbak van een vrachtwagen in. De chauffeur en zijn monteurs helpen met vertalen als we onderweg nomaden vragen naar hun mening over de rally. Zij weten niet eens wat 'Paris-Dakar' is, laat staan dat ie langs zou komen. Een Toeareg, compleet met tulband, blauw gewaad en kromzwaard, stapt van zijn witte kameel om ons kamelenmelk te verkopen. Ook hij weet niets van de rally af. In Agadez ligt dat anders. Dat is een stad aan de rand van de woestijn waar van oudsher zilver en blauwe indigostof worden vervaardigd en nog steeds de kamelenkaravanen uit Bilma zout komen brengen. Hier praten we met teleurgestelde middenstanders, die hun slag hadden willen slaan tijdens de rally. Souvenirverkopers en zilversmeden vertellen maanden tevoren extra voorraad te hebben ingeslagen in de hoop in één dag hun jaaromzet te draaien. Anderen hoopten op een baan-tje als bewaker. Garage-eigenaren aasden op onderdelen die de karavaan zou achterlaten. Het stadsbestuur had vergaderd over een welkomsteftest en de hotel- en restaurant-eigenaren stonden klaar voor de karavaan die hier met twaalfhonderd man een rustdag zou houden.

Het woestijnlandschap gaat over in de Sahel: vlakke saai steppen. De Arabieren en Toearegs maken plaats voor vrolijk uitgedoste Afrikanen. Overal zijn dorpen met rieten hutjes en markten. Overal zijn mensen. Pas in Niamey, de hoofdstad van Niger, krijgen we de Land Rover weer aan de praat. We vervolgen onze weg door Zuid-Mali naar Dakar. In een bar in de Senegalese hoofdstad komt de rally weer ter sprake. Een Duitser, die al twintig jaar door de Sahara reist, is van mening dat de rally-organisatie veel te weinig aan de veiligheid doet. 'Er bestaat een regel dat stapvoets door de dorpen gereden moet worden, maar wie de beelden bekijkt, ziet dat ze nog steeds veel te hard rijden. De organisatie heeft geld genoeg om de veiligheid rond de rally beter te organiseren. Ze zouden deelnemers die deze regel aan hun laars lappen moeten diskwalificeren. Verder zouden ze nomaden en kleine dorpen op de hoogte moeten stellen,

'Hoe durven ze op hoge snelheid dwars door straatarme landen te racen? Ieder jaar worden er weer toeschouwers doodgereden'

'Etaleren van westerse rijkdom maakt het slechtste in de mensen los. Het werkt diefstal en bedelarij in de hand'

zodat deze zich kunnen voorbereiden en hun kinderen en dieren op tijd in veiligheid kunnen brengen.'

Kader, onze stadsgids, vertelt dat het toerisme naar de Sahara en West-Afrika in de 22 jaar dat de rally nu verreden wordt, is toegenomen door de beelden van de adembemende woestijnlandschappen die de hele wereld overgaan. 'Met name de stad Dakar heeft haar naamsbekendheid aan de rally te danken', zegt hij. Diane, een Amerikaanse die in Mali woont en werkt, vindt het niet louter positief dat het toerisme in deze regio is toegenomen. 'Het etaleren van westerse rijkdom maakt nu eenmaal het slechtste in de mensen los. Het werkt diefstal en bedelarij in de hand', zegt zij. 'Alle vormen van massatoerisme hebben een zekere negatieve culturele invloed op traditionele samenlevingen, maar het geld en de luxe dat van de rally afdruipt is helemaal niet representatief voor het leven in de westerse wereld. Zelfs voor Europeanen is het een onbetaalbare rijkeluisrally. De Afrikanen krijgen een totaal vertekend beeld van het Westen voorgeschoteld.'

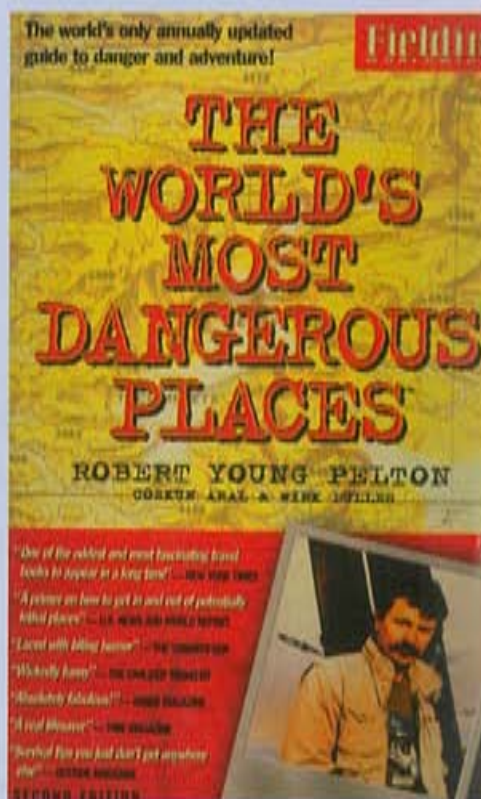
Bij het Lac Rose, een zoutmeer met roze water, waar de rally doorgaans finisht, ontmoeten we de Senegalese restauranteigenaar die vorig jaar het eindfeest van de rally organiseerde. Een vriend van hem doet onderzoek naar de mineralen in het zoutmeer. Volgens de eigenaar van het restaurant rijdt Parijs-Dakar voor tachtig procent over bestaande pistes (zandpaden waar de lokale bevolking ook gebruik van maakt) en bestaat de rest van de route uit zandduinen en lege vlaktes. 'In de zandduinen verwaaien de sporen vanzelf, dat hebben we zelf gezien', opperen wij. 'Na een week zie je niet meer dat auto's zijn langsgelopen.' De bloog lacht. 'Autorally's zijn nooit goed voor de natuur', zegt hij. 'Voorstanders van de rally wijzen op de leegte van de woestijn (de

Sahara is zo groot als de VS, red) en menen dat één Afrikaanse vrachtwagen meer vervuiling uitstoot dan honderd hi-tech motoren, maar tegenstanders wijzen erop dat ook een schijnbaar dor en leeg landschap als de Sahara een gevoelig eco-systeem heeft, dat wel degelijk wordt aangetast door teveel verkeer. Feit is wel dat dit soort rally's vaak in armere landen wordt gehouden waar het ontbreekt aan regels die de natuur beschermen.'

Blanken, idealisten en ontwikkelingswerkers lijken de felste tegenstanders van de rally. Zij zijn van mening dat de rally niets structureel brengt. Zoals Frère Eduard op de Assekrem al zei: 'Terwijl ontwikkelingswerkers proberen de straatarme bevolking te helpen op weg naar een beter bestaan is de rally een commerciële onderneming. De organisatie moet in ieder land een fors bedrag betalen om er te mogen rijden, maar die bedragen verdwijnen in de zakken van de corrupte elite.'

Media-aandacht voor de politieke situatie in deze landen lijkt voornamelijk het belangrijkste winstpunt van de rally. Daarnaast is het opvallend dat de lokale bevolking erg positief tegenover de rally staat. In Libië, Algerije, Niger, Mali en Senegal weet men precies in welke jaren de rally is langsgelopen en ziet de bevolking het als een eer als het evenement hun land aandoet. Vooral in Senegal volgt men de beelden, vaak op straat met dertig man rond een kleine televisie, zoals Hollanders de verrichtingen van het Nederlands elftal volgen.

LINDA VAN WIJK
Freelance journalist

Dit opmerkelijke reisboek, kortweg DP, *Dangerous Places*, gaat over plekken op aarde die beter vermeden kunnen worden. In ruim duizend pagina's beschrijven de auteurs 23 oorlogsgebieden en 85 regio's.